

پۇقرالىق جەمئىيەت تەشەببۇس قوراللىرى توپلىمى

ئاسىيا-تىنچ ئوكيان رايونىدا كىشىلىك ھوقۇقلار بويىچە تېخنىلوگىيە شىركەتلىرى بىلەن ھەمكارلىشىش

ئاسىيا-تىنچ ئوكيان رايونىدا سۆز نەركىنلىكى، شەخسىي مەخپىيەتلىك ۋە رەقەملىك ھوقۇقلار ساھەسىدە خىزمەت قىلىۋاتقان پۇقرالىق جەمئىيەت تەشكىلاتلىرى ئۈچۈن.

بۇ قوراللار توپلىمىنى قانداق نىشلىتىش كېرەك

بۇ قوراللار سىزنى چۈشىنىشتىن ھەرىكەتكە ئۆتكۈزۈشكە ياردەم بېرىدىغان قۇرۇلمىغا ئىگە. سىز ئۇنى باشتىن-ئاخىر ئوقۇيالايسىز ياكى نۆۋەتتىكى خىزمىتىڭىزگە ئەڭ ماس كېلىدىغان بۆلەككە بىۋاسىتە ئۆتەلەيسىز.

• كىشىلىك ھوقۇققا ئاساس كېرەكمۇ؟ ← كىشىلىك ھوقۇق رامكىسى (3-بەت)

• تېخنىلوگىيە شىركىتى بىلەن ھەمكارلىشىشنى پىلانلاۋاتامسىز؟ ← بىخەتەر ۋە ئىستراتېگىيەلىك ھەمكارلىشىش (5-بەت)

• يۇقىرى خەۋپلىك مۇھىتتا خىزمەت قىلامسىز؟ ← CLARITI ساينىدىكى باھالاش (7-بەت)

• خەلقئارالىق تەسىر ۋاسىتىلىرىنى ئىزدەۋاتامسىز؟ ← تەشۋىقات ۋە جاۋابكارلىق (9-بەت)

تېخنىكا شىركەتلىرى ھازىر ئاسىيا-تىنچ ئوكيان رايونىدىكى ئاممىۋى تۇرمۇشنىڭ مەركىزىدە تۇرىدۇ. ئىجتىمائىي ئاراتقۇ سۇپىلىرى، تېلېگراف مۇلازىمەت بىلەن تەمىنلىگۈچىلەر، بۇلۇت ئۇل ئەسلىھەلىرىنى باشقۇرغۇچىلار ۋە سۈنئىي ئەقىل تەرەققىياتچىلىرى كىشىلەرنىڭ ئالاقە قىلىش، ئۇچۇرغا ئېرىشىش ۋە پۇقرالار جەمئىيىتى پائالىيەتلىرىگە قاتنىشىش ئۇسۇلىنى شەكىللەندۈرىدۇ.

يەرلىكلەشتۈرۈش تەلىپى ۋە سۇپا باشقۇرۇش چارىلىرى ئارقىلىق رەقەملىك مۇھىت تېز سۈرئەتتە تەڭشەلۈۋاتىدۇ. بۇ تەدبىرلەرنىڭ بەزىلىرى ھەقىقىي ئاممىۋى مەنپەئەتنى كۆزدە تۇتىدۇ. يەنە بەزىلىرى بولسا تەكشۈرۈش، ئاممىۋى نازارەت قىلىش ۋە پۇقرالار جەمئىيىتىنى سىستېمىلىق باستۇرۇش خەۋپىنى پەيدا قىلىدۇ.

بۇ ئەھۋالدا پۇقرالار جەمئىيىتى تەشكىلاتلىرى (CSO) ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينايدۇ: زىيانلارنى ھۆججەتلەش، تەسىرگە ئۇچرىغان جەمئىيەتلەرنىڭ ئاۋازىنى كۈچەيتىش، شۇنداقلا دۆلەتلەر ۋە شىركەتلەرنى خەلقئارا كىشىلىك ھوقوق ئۆلچەملىرى بويىچە جاۋابكارلىققا تارتىش.

بۇ قوراللار سىزگە نېمىلەرنى قىلىشقا ياردەم بېرىدۇ

- مەشغۇلات مۇھىتىڭىزدىكى تېخنىكا بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىنسان ھەقلىرى خەۋپ-خەتىرىنى باھالاڭ
- جەمئىيەتلەر دۇچ كەلگەن زىيانلارنى ئىشەنچلىك، قۇرۇلمىلىق ئۇسۇلدا خاتىرىلەڭ
- تېخنىكا شىركەتلىرىنى مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن ۋە بىخەتەر ھالدا قاتناشتۇرۇڭ
- يەرلىك، رايون ۋە خەلقئارادا مەسئۇلىيەتنى كۈچەيتىشنى تەشەببۇس قىلىڭ

تېخنىكا شىركەتلىرى ئۈچۈن ئىنسان ھەقىقەتلىرى رامكىسى

خەلقئارا ئىنسان ھەقىقەتلىرى قانۇنى تېخنىكا شىركەتلىرىنى جاۋابكارلىققا تارتىشنىڭ ئاساسلىق ئاساسىنى تەمىنلەيدۇ. تۆۋەندىكى رامكىلار رەقەملىك ھوقۇقنى قوغداشتا ئەڭ كۆپ تىلغا ئېلىنىدۇ - ئۇلارنى بىلىش سىزنىڭ شىركەتلىرى ۋە سىياسەت بەلگىلىگۈچىلەر بىلەن ئىشەنچلىك ۋە ئېنىق ئالاقە قىلىشىڭىزغا ياردەم بېرىدۇ.

خەلقئارا ئاساسىي ئۆلچەملەر

تېخنىكا شىركەتلىرىگە مۇناسىۋەتلىكلىكى	ئۆلچەملىك
سۆز ئىرىكىتىنى قوغدايدۇ ، بۇنىڭ ئىچىدە ھەر قانداق تارتقۇ ياكى سۈپىدا توردا ئۇچۇر ئىزدەش، قوبۇل قىلىش ۋە ئورتاقلىشىش ھوقۇقىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.	ئىنسان ھەقىقەتلىرى ئومۇمىي نەھدىنامىسى ۋە خەلقئارا سىياسىي ھوقۇقلار ۋە پۇقرالارنىڭ سىياسىي تۇرمۇشى توغرىسىدىكى خەلقئارا نەھدىنامىنىڭ 19-ماددىسى
شەخسىي مەخپىيەتلىك ھوقۇقىنى قوغدايدۇ ، شەخسلەرنىڭ ئالاقىسى ۋە شەخسىي ئۇچۇرلىرىغا خالىغانچە ئارىلىشىشتىن ساقلايدۇ.	خەلقئارا سىياسىي ھوقۇق ۋە پۇقرالار ھوقۇقى قانۇنىنىڭ 17-ماددىسى
ئىنسان ھەقىقەتلىرىگە ھۆرمەت قىلىشى، زىياننىڭ ئالدىنى ئېلىشى ۋە داۋاملىق ئىنسان ھەقىقەتلىرىنى تەكشۈرۈشى كېرەكلىكىنى بېكىتىدۇ.	ب د ت نىڭ سودا ۋە ئىنسان ھەقىقەتلىرى (UNGPs) بويىچە يېتەكچى پىرىنسىپلىرى

تېخنىكا تەشۋىقاتى ئۈچۈن ئالاھىدە مۇھىم: ئۇلار شىركەتلىرىنىڭ (UNGPs) ب د ت نىڭ ئىجتىمائىي تەرەققىيات پىلانلىرى ھۆكۈمەتنىڭ تەلەپ قىلىشىدىن قەتئىينەزەر ئىنسان ھەقىقەتلىرىگە ھۆرمەت قىلىشى كېرەكلىكىنى، ھەمدە ئۇلارنىڭ پائالىيەتلىرىگە مۇناسىۋەتلىك سەلبىي تەسىرلەرنى، جۈملىدىن مەزمۇن باشقۇرۇش، سانلىق مەلۇمات باشقۇرۇش ۋە سۇپا لايىھىسىگە بولغان تەسىرلەرنى ھەل قىلىشى كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

ASEAN: رايون رامكىسى

رامكىلىرى ئالاقىدار ASEAN شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيادا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان شىركەتلەر بىلەن ئالاقىلاشقاندا، تۆۋەندىكى رايون مۇھىتى بىلەن تەمىنلەيدۇ. ئاساسلىقى ئىقتىسادىي تەرەققىيات ۋە رەقەملىك ئۆلىنىشقا مەركەزلەشكەن بولسىمۇ، ئۇلار پۇقرالىق جەمئىيەتنىڭ ئىنسان ھەقىقەتلىرى مەسلىھەتلىرىنى سىڭدۈرۈشى ئۈچۈن يول ئاچىدۇ.

- ASEAN نىڭ 2025-يىللىق رەقەملىك ئومۇمىي يىلانى
- ASEAN نىڭ رەقەملىك سانلىق مەلۇماتلارنى باشقۇرۇش رامكىسى
- ASEAN (DEFA) رەقەملىك ئىقتىساد رامكا كېلىشىمى
- ASEAN ئۇچۇر-ئالاقە تېخنىكىسى ھەمكارلىق مېخانىزمى

ساھەگە خاس خەلقئارالىق ھۆججەتلەر

- **ب د ت B-Tech تۈرى** - رەقەملىك تېخنىكىلارغا خاس ھالدا ب د ت نىڭ سودا ۋە كىشىلىك ھوقۇق بويىچە يېتەكچى پىرىنسىپلىرىنى (UNGPs) قوللىنىش توغرىسىدا ئەمەلىي يېتەكچىلىك
- **دۇنياۋى تور تەشەببۇسى (GNI) پىرىنسىپلىرى** - ئىپادە ئىرىكىتى ۋە شەخسىي مەخپىيەتلىكىنى قوغداشقا ئائىت ئۇچۇر ئالاقە شىركەتلىرىنىڭ كەڭ دائىرىدە پايدىلىنىلىدىغان ئۆلچەملىرى
- **سانتا كلارا پىرىنسىپلىرى** - مەزمۇنى تەكشۈش ئۈچۈن ئاشكارىلىق ۋە جاۋابكارلىق ئۆلچىمى

بۇ نېمە ئۈچۈن سىزنىڭ تەشۋىقاتىڭىز ئۈچۈن مۇھىم؟

نۇرغۇن تېخنىكا شىركەتلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئاشكارىلىق دوكلاتى ۋە ناممۇسى سىياسەتلىرىدە بۇ چارچىۋىلارنى تىلغا ئالىدۇ. بۇ چارچىۋىلارنى بىلىش شىركەتلىرىنىڭ پەقەت ئابستراكت پىرىنسىپلارغا ئەمەس، بەلكى ئۆزلىرىنىڭ بىلدۈرگەن ۋەدىلىرىگە ئەمەل قىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

تېخنىكا شىركەتلىرىنى بىخەتەر ۋە ئىستراتېگىيەلىك جەھەتتىن جەلپ قىلىش

يۇقىرى خەتەرگە دۇچ كەلگەن ۋە توقۇنۇشقا ئۇچرىغان دۆلەتلەردە، تېخنىكا ۋە ئۇچۇر-ئالاقە شىركەتلىرى بىلەن ھەمكارلىشىش ئىستراتېگىيەلىك تەييارلىقنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ جەرياندىكى يېتەكچى پىرىنسىپ شۇكى، تەشكىلاتىڭىزغا، ھەمراھلىرىڭىزغا ۋە تەجرىبىسى ۋە كەلگۈچى قىلىدىغان جەمئىيەتلەرگە زىيان يەتكۈزۈۋەتكەن.

توقۇنۇشقا ئۇچرىغان ۋە يۇقىرى خەتەرلىك رايونلاردا ئۇچۇر-ئالاقە تېخنىكىسى شىركەتلىرى بىلەن ھەمكارلىشىشقا ئائىت ئىجتىمائىي تەشكىلاتلارنىڭ يېتەكچى پىرىنسىپى (جورج ۋاشىنگتون قانۇن كىنىكىسى (مەنلىك تەييارلىقنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ) توقۇنۇش ئەھۋالىنى تەھلىل قىلىش، نىشان ۋە پىرىنسىپلىرىڭىزنى ئايدىڭلاشتۇرۇش، بىخەتەرلىك ۋە سانلىق مەلۇمات قوغداش خەتەر-خەتەرنى باھالاش ۋە ھەر قانداق ئالاقىلىشىش باشلىنىشتىن بۇرۇن ئېنىق ئۇچۇرلارنى تۈزۈش.

تۆۋەندىكى ئەمەلىي تەۋسىيەلەر بۇ كۆرسەتمىلەرنى تولۇقلايدۇ.

مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن قاتنىشىشنىڭ ئالتە پىرىنسىپى

<p>1. ئۆي ئىشلىرىنى قىلىش</p>	<p>ئالاقىلىشىشتىن بۇرۇن شىركەتنىڭ سىياسەتلىرى، ئىجرا تارىخى ۋە قانۇنىي نىڭ ئاشكارىلىق دوكلاتلىرى Meta، مەجبۇرىيەتلىرىنى تەكشۈرۈپ بېقىڭ. مەسىلەن - شىركەتنىڭ ھۆكۈمەت تەلپىگە جاۋابى مەزمۇنى قانداق چەكلەيدىغانلىقىنى خاتىرىلەيدۇ. بۇ سىزگە نېمە ئۈچۈن خىرىسقا دۇچ كېلىۋاتقانلىقىڭىزنىڭ ئاساسىي ئەھۋالىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.</p>
<p>2. توغرا كىشىلەرنى جەلپ قىلىش</p>	<p>پەقەت ناممۇ ئىشلار خادىملىرىلا ئەمەس، بەلكى ئىنسان ھەقىقىتى، سىياسەت، ئىشەنچ ۋە بىخەتەرلىك ياكى قانۇنىي رىئايە قىلىش قاتارلىق ئىشلارغا مەسئۇل ئىنسانلىق گۇرۇپپىلار، LinkedIn، مۇناسىۋەتلىك ئالاقىلىشىش ئۇچۇرلىرىنى كۆپىنچە شىركەت سىياسەت بەتلىرى ناممۇ مەسئۇل ئىشلىشىش ۋە رايونلۇق ئىشخانا قوللانمىلىرى ئارقىلىق بايقىغىلى بولىدۇ.</p>
<p>3. بىرلىكتە ھەرىكەت قىلىش</p>	<p>پارچىلىنىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئورتاق تەسىر كۈچىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن تەڭداش ئىجتىمائىي تەشكىلاتلار ۋە ئىنتىپاقداشلار بىلەن ماسلىشىڭ. رايون ئىنتىپاقلارنىڭ ئاللىبۇرۇن پائالىيەت قىلىۋاتقان قىلمىغانلىقىنى تەكشۈرۈڭ - مەسىلەن، جەنۇبىي شەرقىي ئاسىيا نىڭ رەقەملىك دىكتاتورلۇقى ASEAN ياكى SEA CPN ھەمكارلىق سىياسىتى تۈرى توختىتىش رايونلۇق ئىنتىپاقى.</p>
<p>4. بىخەتەرلىكنى ئالدىنقى نورۇنغا قويۇڭ</p>	<p>توقۇنۇشتىن بۇرۇن ۋە كېيىن خەتەرنى باھالاڭ. بىخەتەر ئالاقىنى ئىشلىتىڭ. قانداق جازا تەدبىرلىرىنىڭ مۇمكىنلىكىنى ئويلىشىڭ ۋە ئالدىن ئېلىش تەدبىرلىرىنى ئالدىن پىلانلاڭ.</p>
<p>5. ھەممە نەرسىنى خاتىرىلەڭ</p>	<p>تاپشۇرۇۋېلىنغان ۋەدىلەر ۋە كېلىشىلگەن كېيىنكى ھەرىكەتلەرنىڭ تەپسىلىي خاتىرىلىرىنى ساقلاڭ. ھۆججەتلەشتۈرۈش ھەم جاۋابكارلىق قوراللىرى، ھەم دەلىل-ئىسپات ئاساسىڭىز.</p>
<p>6. لازىم بولغاندا يۇقىرى كۆتۈرۈڭ</p>	<p>ئەگەر بىۋاسىتە ئالاقىلىشىش ئۈنۈم بەرمىسە، ۋەزىيەتنى تېخىمۇ كۈچەيتىڭ. سىرتقى بېسىمنى CLARITI كۈچەيتىش ئۈچۈن كولىكتىپ تەشۋىقات، رايونلۇق جاۋابكارلىق مېخانىزمى ۋە (كېيىنكى بۆلۈمگە قاراڭ) قاتارلىق مەھەللە يېتەكچىلىكىدىكى قوراللاردىن پايدىلىنىڭ.</p>

CLARITI: جەمئىيەت رەھبەرلىكىدىكى ساياھەتچىلىك ھەقىقىي تەسىرىنى باھالاش

تېخنىكا شىركەتلىرى بىلەن بىۋاسىتە ئالاقىلىشىش بىخەتەر بولمىغان ياكى مۇمكىن ئەمەس ئەھۋاللاردا، پۇقرالىق جەمئىيىتى تەشكىلاتلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئىنسان ھەقلىرىگە بولغان تەسىرىنى باھالاش ئارقىلىق يەنىلا ئىشەنچلىك، دەلىل-ئىسپاتلارغا ئاساسلانغان تەشۋىقات يۈزىتىشىنى قۇرالايدۇ.

CLARITI ئەمەلىي، جەمئىيەت يېتەكچىلىكىدىكى قورال بولۇپ، پۇقرالار جەمئىيىتىنىڭ تۇرمۇش تەجرىبىلىرىنى ئىشەنچلىك ئىنسان تەرىپىدىن تەرەققىي **Ranking Digital Rights** ۋە **ARTICLE 19** ھەقلىرى دەلىللىرىگە ئايلاندۇرۇشقا شارائىت ھازىرلايدۇ قىلدۇرۇلغان بۇ قورال، شىركەتلەر ئۆزلىرىنىڭ باھالاشلىرىنى ئېلان قىلمىغان، يېپىق ئىشلىكلەر ئارقىسىدا ئېلىپ بارغان ياكى تەسىرگە ئۇچرىغان جەمئىيەتلەر بىلەن مەنلىك مەسلىھەتلەشمىگەن ئەھۋاللاردا، ئىجتىمائىي تەشكىلاتلارنىڭ «سايە» ئىنسان ھەقلىرى ئېلىپ بېرىشىغا يول قويدۇ (**HRIA**) تەسىرىنى باھالاش.

پۇقرالىق جەمئىيىتىگە ئۆزلىرىنىڭ تەتقىقاتى ئۈچۈن قاتتىق، مۇداپىئەلىنىشكە بولىدىغان قۇرۇلما بېرىش ئۈچۈن **CLARITI**: لايىھىلەنگەن سەككىز باسقۇچلۇق جەريانى قوللىنىدۇ:

باسقۇچ	نېمە نىشلار يۈز بېرىدۇ
1. مەقسەتنى ئېنىقلاڭ	باھالاش دائىرىسى، مەقسىتى ۋە ئاڭلىغۇچىلىرىنى ئېنىقلاڭ
2. كوماندىنى تەييارلاڭ	تەتقىقات گۇرۇپپىسىنى قۇرۇپ، تەسىرگە ئۇچرىغان مەنپەئەتدارلارنى ئېنىقلاڭ
3. دائىرە مەسلىھىلىرى	تەكشۈرۈشكە تېگىشلىك ئاساسلىق ئىنسان ھەقلىرى مەسلىھىلىرىنى خەرىتىلەشتۈرۈڭ
4. قانۇنىي نەھۋالنى تەھلىل قىلىڭ	قوللىنىلىدىغان قانۇن ۋە سىياسەت مۇھىتىنى تەكشۈرۈڭ
5. ھۆججەت تەسىرى	تەسىرگە ئۇچرىغان مەھەللىلەرنىڭ دۇچ كەلگەن زىيانلىرىنىڭ دەلىللىرىنى توپلاڭ
6. تەۋسىيەلەرنى تۈزۈش	شىركەتلەر ۋە ھۆكۈمەتلەر ئۈچۈن كونكرېت تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇڭ
7. نەتىجىلەرنى توپلاڭ	نەتىجىلەرنى ئىشەنچلىك، ئېلان قىلغىلى بولىدىغان دوكلاتقا ئايلاندۇرۇڭ
8. نەتىجىلەرنى نىشلىتىڭ	نەتىجىلەرنى شىركەت بىلەن ئالاقىلىشىش ۋە كەڭ دائىرلىك تەشۋىقاتقا نىشلىتىش

ئاللىقاچان رايون بويىچە يۇقىرى خەتەرلىك ئەھۋاللارغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، ئىلگىرى خەلقئارا ئاڭلىغۇچىلارغا **CLARITI** كۆرۈنمىگەن دەلىللەرنى ئوتتۇرىغا قويدى:

تەتقىقات مىسالى: ۋېيتنام

ۋېيتنام ئۈچۈن قانۇنىي تەشەببۇسلار تەشكىلاتى **CLARITI** نى ئىشلىتىپ، فېيسبۇكنىڭ بۇ دۆلەتتىكى پائالىيەتلىرىنى باھالىدى. باھالاش پائالىيەتچىلەر، مۇستەقىل ئاخبارات ۋاسىتىلىرى ۋە پۇقرالار جەمئىيىتى تەشكىلاتلىرىنىڭ مەزمۇنلارنىڭ ناتوغرا ئۆچۈرۈلۈشى، ھېساباتلارغا چەكلەمە قويۇلۇشى، كۆرۈنۈشچانلىقىنىڭ ئازىيىشى ۋە دۆلەت تەشۋىقاتىنىڭ كۈچەيتىلىشى قاتارلىق زىيانلارغا دۇچ كەلگەنلىكىنى ھۆججەتلەشتۈردى — بۇ زىيانلار خەلقئارا دەرىجىدە ئىلگىرى رەسمىي دەلىللەنمىگەن ئىدى.

تەتقىقات مىسالى: خىتاي

خىتايدىكى ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتى **CLARITI** نى ئىشلىتىپ X (ئىلگىرىكى **Twitter**) سۇپىسىنى جۇڭگولۇق كىشىلىك ھوقۇق قوغدىغۇچىلار ۋە دىسسېدانتلار ئۈچۈن مۇھىم سۇپا سۈپىتىدە باھالىدى. بۇ باھالاش نەتىجىسىدە ئىختىيارسىز ھېسابات توختىتىش، مەزمۇننى كۆرۈنمەس قىلىش، ئاپتوماتىك نازارەت قىلىشقا ئارتۇقچە تايىنىش، شۇنداقلا سۇپىنىڭ تەستىقلاش سىستېمىسىنىڭ قالايمىقان ئىشلىتىلىشى — بۇ ئارقىلىق پائالىيەتچىلەرگە قارىتىلغان تەقىد قىلىش، قورقۇتۇش ۋە فېشېڭ ھۇجۇملىرىغا يول ئېچىلغانلىقى ئېنىقلاندى.

⚠ بىخەتەرلىك بىرىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ

CLARITI شىركەتلەر بىلەن بىۋاسىتە ئالاقىلىشىش بىخەتەر بولمىغان ئەھۋاللاردا ئىشلىتىش ئۈچۈن لايىھىلەنگەن. ئەگەر مەشغۇلات مۇھىتىگىز زور خەۋىپ-خەتەرلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالسا، ھەر قانداق باھالاش جەريانىنى باشلاشتىن بۇرۇن ئورگىنىڭىزنىڭ بىخەتەرلىك قاندىسىنى كۆرۈپ بېقىڭ.

تەتقىقات نەتىجىلىرىنى تەشۋىقات ۋە جاۋابكارلىق ئۈچۈن ئىشلىتىش

ياكى باشقا ئۇسۇللار ئارقىلىق بولسۇن، ھۆججەتلەشتۈرۈلگەن دەلىللەرگە ئېرىشكەندىن كېيىن، ئۇنى كۈچەيتىشنىڭ كۆپ CLARITI خىل يوللىرى بار. ئەڭ ئۈنۈملۈك ئىستراتېگىيەلەر يەرلىك دەلىللەرنى خەلقئارا جاۋابكارلىق مېخانىزمى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، بىرلا ۋاقىتتا كۆپ يۈنلىشتىن بېسىم پەيدا قىلىدۇ.

خەلقئارا تەشۋىقات ئۈچۈن ئىستراتېگىيەلىك تەۋسىيەلەر

مەسىلىلىرى بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىغان رايونلۇق (BHR) تۆۋەندىكى تەۋسىيەلەر تېخنىكا ساھەسىدىكى سودا ۋە ئىنسان ھەقلىرى ئىجتىمائىي تەشكىلاتلار ئۈچۈن لايىھىلەنگەن.

1. CLARITI نىڭ بايقاشلىرىنى بىر تەرەپ قىلىش

بىر تەرەپ ئاسىيا-تىنچ ئوكيان سودا ۋە ئىنسان ھەقلىرى مۇنبىرى (UNRBHR) غا ھۆججەتلىك دەلىللەرنى ئېلىپ كېلىڭ ۋە قوشۇمچە سىياسەت قوللىنىش ئۈچۈن بىر تەرەپ تېخنىكا تۈرى بىلەن ئالاقىلىشىڭ-B.

كلىنىكىسى «ياكى» شىركەت HRIA نىشانلىق يىغىن شەكىللىرىنى تەكلىپ قىلىڭ - مەسىلەن، «جەمئىيەت رەھبەرلىكىدىكى مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلىش يۇمىلاق ئۈستەل يىغىنى» - ۋە بۇ يىغىنلارنى قاتناشقان شىركەتلەر ۋە ھۆكۈمەتلەر بىلەن كېيىنكى يىغىنلارنى ئۆتكۈزۈشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىڭ. باشقا مۇناسىۋەتلىك بىر تەرەپ مېخانىزملىرى بىر تەرەپ نىڭ پىكىر ۋە ئىپادىلەش ئەركىنلىكى بويىچە ئالاھىدە دوكلاتچىسى، شەخسىي مەخپىيەتلىك ھوقۇقى بويىچە ئالاھىدە دوكلاتچىسى ۋە ئۈنۈپرسال مەزگىللىك تەكشۈرۈش نى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ (UPR).

2. كەسىپ يوللىرى ئارقىلىق مەشغۇلات ۋە دەلىللىرىنى ئىلگىرى سۈرۈش

سودا مەركەزلىك مۇنبەرلەرنى قاتناشتۇرۇپ، مۇزاكىرىلەرنى ئادەتتىكى پىرىنسىپلاردىن ھالقىپ، كونكرېت ۋەدىلەرگە قاراپ ئىلگىرى سۈرۈش: ھۆكۈمەت تەلپىنى بىر تەرەپ قىلىشتا ئاشكارىلىقنى ئاشۇرۇش، ئىجتىمائىي تەشكىلاتلارنىڭ ئالاقىلىشىش يوللىرىنى ئېنىقلاشتۇرۇش ۋە ئىنسان ھەقلىرىنى تەكشۈرۈش جەريانىدا ئىچىدە مەنلىك مەھەللە كېڭىشىشى.

ئۆزىڭىزنى خەلقئارالىق سۇپىلار بىلەنلا چەكلەپ قويماڭ. سودا-سانائەت پالاتالىرى، سانائەت جەمئىيەتلىرى ۋە ئىستېمالچىلار بىرلەشمىلىرىمۇ بۇ مەسىلىلەرنى شىركەتلەر بىلەن بىۋاسىتە ئوتتۇرىغا قويۇشنىڭ ئۈنۈملۈك كىرىش نۇقتىلىرى بولالايدۇ.

3. سايلام رايونلىرى ئارا تورلار ئىچىدە ئىشلەش

دۇنياۋى تور تەشەببۇسى (GNI) قاتارلىق تورلارغا ئېلىپ كىرىڭ. شىركەتلەر ۋە مەبلەغ سالغۇچىلارنى ئوخشاش ساھەگە قاتناشتۇرۇش تېخىمۇ ئېغىر بېسىم پەيدا قىلىدۇ ۋە مەنلىك ئىز قوغلاش ئېھتىماللىقىنى ئاشۇرىدۇ.

4. جاۋابكارلىق سۇپىلىرى ئارقىلىق دەلىل-ئىسپاتلارنى كۆپەيتىڭ

ھۆججەتلەشتۈرۈلگەن زىيانلارنىڭ كۆرۈنۈشچانلىقىنى ئاشۇرۇش ۋە شىركەتنىڭ رەسمىي جاۋاب قايتۇرۇش ئىزىنى تۈزۈش ئۈچۈن B-Tech ياكى (BHRRC) سودا ۋە ئىنسان ھەقلىرى بايلىق مەركىزى تۈرى بىلەن ماسلىشىش، بولۇپمۇ بىۋاسىتە ئالاقىلىشىش توختاپ قالغان ياكى رەت قىلىنغاندا ئىنتايىن پايدىلىق.

5. تېخىمۇ قاتتىق جاۋابكارلىق يوللىرى بىلەن مۇنبەر تەشۋىقاتىنى تولۇقلاڭ

ئەگەر بىر شىركەت OECD غا ئەزا دۆلەتتە باش شىتابى بولسا ياكى شۇ دۆلەتنىڭ قاپلىمىسىغا كىرگەن بولسا، OECD مىللىي ئالاقە نۇقتىسى (NCP) غا قىلىنغان شىكايەت، ئىختىيارىي دىئالوگ مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىغان ئەھۋالدا، كۈچلۈك قوشۇمچە تەسىر ۋاسىتىسى بولالايدۇ.

6. چوڭ يىغىنلاردىن ئىلگىرى بىرلەشمە دەلىل-ئىسپاتلار توپلىمىنى تۈزۈڭ

ASEAN نىڭ رەقەملىك دىكتاتورلۇقنى توختىتىش رايونلۇق ئىتتىپاقى ۋە شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا ھەمكارلىق سىياسەت تۈرى (SEA CPN) ماسلاشتۇرۇلغان، ۋەقەدىن بۇرۇنقى دەلىل-ئىسپاتلار توپلىمى ئارقىلىق زور دەرىجىدە تەشۋىقات غەلبىسىگە ئېرىشتى.

ئىككى ياكى ئۈچ (a) ھەر قانداق چوڭ ئارىلىشىشتىن بۇرۇن، تۆۋەندىكىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قىسقا بىر پىلان تۈزۈش كېرەك شىركەتلەر ۋە ھۆكۈمەتلەردىن بەش ئېنىق تەلەپ. بۇ (c) خەتەر ۋە تەسىرلەرنىڭ قىسقىچە مەزمۇنى، ۋە (b)، كۈنكەپت نەتىجە خەلقئارالىق ھەمكارلارنىڭ تېز سۈرئەتتە ماسلىشىشى ۋە بىرلىككە كەلگەن ئاۋاز بىلەن سۆزلىشىشگە شارائىت ھازىرلايدۇ.

كۆپ تەرەپلىك مەنپەئەتدارلار قاتنىشىدىغان سۇپىلار

- [ب د ت سودا ۋە ئىنسان ھەقلىرى مۇنبىرى](#) — جەنۇە ۋە بانكوك يىغىنلىرى؛ قاندا تۈزۈش ۋە شىركەتلەرنىڭ مەسئۇلىيىتىنى قاندۇرۇشنىڭ ئاچقۇچى
- [ئاسىيا-تىنچ ئوكيان رايونىدىكى رەقەملىك ھوقۇقلار مەجلىسى \(DRAPAC\)](#) - سانائەتنىڭ بىۋاسىتە قاتنىشىشى بىلەن ئۆتكۈزۈلدىغان رايونلۇق ئىجتىمائىي تەشكىلاتلار يىغىنى
- شىركەتلەر رەقەملىك ھوقۇق مەسىلىلىرى بويىچە قاتنىشىدىغان تېخنىكا ساھەسىدىكى باشلىقلار يىغىنى ۋە سانائەت يىغىنلىرى
- ASEAN ۋە ب د ت رامكىسىدىكى رايونلۇق كۆپ تەرەپلىك مەنپەئەتدارلار جەريانلىرى

ناسىيا-تىنچ ئوكيان رايونىدا رەقەملىك مۇھىتلار بارغانسېرى چەكلەنمەكتە. سۆز ئىرىكىلىكى ۋە شەخسىي مەخپىيەتلىكىنى قوغداش مەسئۇلىيىتى پەقەت ھۆكۈمەتلەر ياكى تېخنىكا شىركەتلىرىنىڭلا زىممىسىدە ئەمەس، بەلكى پۇقرالىق جەمئىيىتىنىڭ داۋاملىق، ئۇچۇرغا ئىگە قاتنىشىشىنى تەلەپ قىلىدۇ.

، رايونىنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى تەجرىبىلەر شۇنى كۆرسىتىپ بېرىدۇكى، ئىجتىمائىي تەشكىلاتلار زىيانلارنى قاتتىق خاتىرىلىگەندە خەلقئارا ئىنسان ھەقلىرى قانۇنىغا ئاساسلىنىپ، بىرلىكتە ھەرىكەت قىلغاندا، ئۇلار ھەتتا ئەڭ كۈچلۈك تېخنىكا ئورۇنلىرىغا، شۇ جۈملىدىن چەكلىمە دۆلەت شارائىتى ئاستىدا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقانلارغا مەنپەئەت تەسىر كۆرسىتەلەيدۇ.

ئىنسان ھەقلىرى ساھەسىدىكى خادىملار ئۈچۈن دەرس ئېنىق: ئىستراتېگىيەلىك، دەلىل-ئىسپاتلارغا ئاساسلانغان قاتنىشىش پەقەت يۇقىرى خەتەرلىك ئەھۋاللاردا مۇمكىن ئەمەس، بەلكى ئىنتايىن مۇھىم. رەقەملىك تېخنىكىلار ناسىيا-تىنچ ئوكيان رايونىدىكى پۇقرالار بوشلۇقىنى قايتا شەكىللەندۈرۈشنى داۋاملاشتۇرىدۇ. بۇ تېخنىكىلارنىڭ ئىززەت-ھۆرمەتكە ھۆرمەت قىلىش، ھوقۇقلارنى قوغداش ۋە دېموكراتىك قاتنىشىشنى كۈچەيتىش ئۇسۇللىرىدا تەتقىق قىلىش-قىلماسلىقى، پۇقرالىق جەمئىيىتىنىڭ قاتنىشىشىنى تاللىشىغا باغلىق.

باشلاڭ
بۇ قوراللارنى ئىشلىتىشكە تەييارمۇ؟ تۆۋەندىكى قەدەملەرنى دەرھال كۆرۈڭ :
• نىشانلىق شىركىتىڭىز ياكى ھۆكۈمىتىڭىزگە ئەڭ ماس كېلىدىغان ئىنسان ھەقلىرى چارچىۋېلىرىنى كۆزدىن كەچۈرۈڭ
• بىخەتەرلىك بىلەن ئالاقىلىشىش «بۆلىكىدىكى بىخەتەرلىك تەكشۈرۈش تىزىملىكى بىلەن مەشغۇلات مۇھىتىڭىزنى» سېلىشتۇرۇڭ
• ئەگەر سىزنىڭ ئەھۋالىڭىزغا ماس كېلىدىغان ساپە باھالاش بولسا CLARITI نى claritihria.net دىن كۆرۈڭ .
• سىز قاتنىشالايدىغان مەۋجۇت ئىنتىپاقلارنى ئېنىقلاش ئۈچۈن SEA CPN ياكى DRAPAC بىلەن ئالاقىلىشىڭ